

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította:

XX. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1938. 5. SZÁM.

T A R T A L O M :

Az Ige Tükrében. „Én bardtalm.“ (Káli D.)

**Élet és Munka. Mott János levele szülei-
hez megtéréséről.**

Prédikáció-vázlatok. (Debreczeni István.)

A legújabb theologiai munka.

(Horváth István.)

Szikszay György. (Dr. Nagy Géza.)

Kanaáni nyelv és modern exegézis.

(Dr. K. Tompa Arthur.)

Vallástanításunk nehézségei kérdéséhez.

(I. L.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS. DR. TAVASZY SÁNDOR

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj, Calea Marechal Foch 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 120 Lei
Egyes szám ára 12 Lei

Előkészületben!

Előkészületben!

Magyar verseskönyv

Tartalmazza a magyar költészet legnagyobbjainak versremekeit.

Terjedelme 80 oldal. Összeállította: VITA ZSIGMOND.

Művészi kivitelű

Konfirmációi emléklapok

Két változatban és pedig: „Zörgető Jézus“ és az „Utolsó
— vacsora“ című képekkel.

Egy darab 4 Lei. A portó külön számíttatik fel.

DR. IMRE LAJOS:

Aranylánc.

Elmélkedések konfirmándusok számára.

35 elmélkedés a konfirmációi előkészítés öt hetének minden napjára, magában foglalva a ref. ker. hit és élet legfőbb kérdéseit.

Ára darabonként 15 Lei.

Az IKESZÓ munkája.

Irták: Dr. Tavaszy Sándor és László Dezső.

A mi játékaink

100 társas-játék leírását tartalmazó könyv. — Ára 12 Lei.

Az IKE munka alapjai.

Irtá: László Dezső. Ára 18 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú“ kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Mott János levele szülelhez megtéréséről.

„Örvendetes hír van számotokra: imádságaitok meghallgatásra találtak. A mult hét nagy változást hozott életem terveiben... Cornell-be mentem azzal a szándékkal, hogy magamat a jogi tanulmányoknak s ezzel hazám szolgálatára szánjam. Komolyan mondhatom, hogy eddig semmi más hivatást nem tartottam szem előtt. Mióta itt vagyok, nem vagyok ezzel a tervvel megelégedve: mindig erősebb ösztönzést érzek arra, hogy életemet és erőmet a Jézus szolgálatába állítsam. Először ellene akartam ennek a kényszernek állani, de nem találtam nyugalmat, így néhány hete elhatároztam, hogy megvárom, mire indít a Lélek. Abban az időben szoros barátságba kerültem az IKE egy velem egykorú tagjával, aki hozzám hasonló lelkiállapotban volt. Sokszor beszélgettünk szintén ezekről együtt, olvastunk prédikációkat és a bibliát. Ez mind az utóbbi évnegyedben volt. Még mindig nem tudtam döntésre jutni. Egész éjszakákat imádkoztam, kértem Istent, mutassa meg nekem félreérthetetlenül, mit akar, hogy a világban tegyek. Megkezdődött a másik évnegyed, még mindig nem kaptam feleletet az imádságomra. Megkezdődött a mult hét is s még mindig kétségek közt voltam. A mult kedd komoly, de bizonytalan lelkiállapotban talált. Vacsora után a szobámba mentem, hogy a barátommal együtt dolgozzunk. Tulajdonképen szükségünk lett volna az időre a munkánk elvégzésére, de egy belső kényszer megint a régi kérdés elé kényszerített bennünket, úgy, hogy a könyvekhez hozzá se nyultunk. Hidegen és tárgyilagosan próbáltuk a helyzetünket mérlegelni s komolyan vizsgáltuk kölcsönösen egymást. Soha életemben nem voltam ilyen őszinte és Grant is így volt. Egészen a dolog gyökeréig mentünk, megkérdeztük egymást indokaink felől, igyekeztünk meghallani lelkiismeretünk szavát. Az én lelkiismeretem folytonosan erre ösztönzött: Szenteld magad az én szolgálatomra. Mikor letérdeltünk, hogy imádkozzunk, Isten feleletet adott, hogy az ő szőlőjében kell dolgoznom. E pillanattól fogva mintegy nagy tehertől szabadultam meg. Csak gyöngeségem és tökéletlenségem mély érzése nyom. Nagy harc előtt állok, mig önmagamat le tudom győzni, de meg kell lennie. Felséges élet és nagy munka-

mező, ami előttem áll. És most, kedves Szüleim, akik olyan sokat tettek értem, imádkozzatok, hogy én tiszta szívű és szeretetteljes maradhassak a lelkek iránt, akik közé küldettem. Azért imádkozom, hogy megérhessétek, hogy sokat tehessek Krisztusért . . . Szeretnék egy változásról számot adni az életemben: korán reggel kelünk s a szobámban bibliaórát tartunk. Vasárnap reggel fél 10-kor hatan összegyűlünk a szobámban bibliaóra s megvizsgáljuk ez alkalommal azt is, amit az előző héten tanultunk. Tájékozatlanságom a bibliában nagy s el vagyok határozva, hogy ezt legyőzőm.

(Matthews Basil : Ein Christ auf den Strassen der Welt. 47—48, lap.)

'ben s így egy bukott idő, egy olyan idő, amelyikben a mégnem és a márnem uralkodnak, azaz ahol nincs valóságos jövő és mult. Ezt az időt az ember véli teremteni s éppen ezért a legnagyobb kérdésekre a csak ezen időre tekintő bűnös ember felelni nem tud. Ezzel ellentétben az Isten ideje, amit az Isten az ő kijelentésében ajándékoz nekünk, valóságos idő. Benne saját magát adja nekünk, úgy mint Deus praesens, amely praesensnek egy valóságos futuruma és perfectuma, egy valóságos várakozási ideje és emlékezési ideje van, amelyek nem a mégnem és márnem idők, hanem a valósággal rendelkező várakozási és emlékezési idő. Isten jelenléte ezekben is valóság. A kijelentés ideje a Krisztustörténés ideje, a várakozási idő az ószövetségi bizonyágtetés, az emlékezési idő az újszövetségi bizonyágtetés ideje.

Ez az idő, az Isten ideje lép be a mi időnkbe, azt — a test felvételehez hasonlóan — magára veszi s elrejtí magát benne, hogy azt legyőzve, a maga idejét ajándékozza nekünk. A régi időt legyőzi, uralma alá veszi, az emberek minden ellenállás dacára is. Isten ideje egy uralmi aktus az ember uralmi vágyával szemben és ellenére. A győzelem egy csoda. Mikor a régi idő még ott van, mint legyőzött, de már az új, a kijelentés ideje uralkodik, az átmenet Nagypéntekről a Feltámadásra, ez a győzelem.

A régi idő a győzelemmel nem semmivé válik meg, hanem az utolsó ítéletig Isten türelme alatt megmarad.

A kijelentés idejének van egy alárendelt emlékezési ideje, ami nem a „noch nicht“, hanem a „vorher“ ideje. Már itt ténylegesen megvan a kijelentés eseménye, mint egy várt esemény. Hogy az Ószövetség tényleg a várás és beteljesedés viszonyában van a kijelentéssel, arra az Újszövetség s az egész Egyháztörténet bizonyít. Erre reámutatva, az Újszövetségben s a történeten keresztül ismerteti a kérdést. Legrészletesebben Luther ez irányú megállapításait ismerteti, aminek polémikus éle van. Az Ószövetséget elvetők (Marcion, Schleiermacher, Harnack) álláspontjaik mindig haeretikusak voltak.

Az Ószövetségnek, mint a várakozási időnek, a következő karaktristikumai vannak:

a) Az Ószövetség Istennek és az embernek egy együttléte. Ez Istennek egy konkrét tetteben nyer kifejezést: ő szövetségre lép az emberrel, illetve választott népével. A szövetség Isten szabad, konkrét tette, amely által az ő népével van. De melyik konkrét esemény a szövetség az Ószövetségben? A szövetség több kis szövetségre oszlik, amelyek valamennyien mutatják, hogy lényegében csak egy szövetség van, mely nem azonosítható egyikével sem ezen kis szövetségeknek, hanem egy várt szövetség, az Újszövetség, amelyik felé néz valamennyi.

Az Ószövetségnek több embere van, több orgánuma (próféta, pap stb.), akik valamennyien mutatnak arra, akiben Isten lett Emberré, aki az Újszövetség közbenjárója.

b) Az Ószövetség bizonyágtételében az Isten mindig az elrejtett Isten marad. Egy kegyes kanaánita szemében a választott nép vallástalan és istentelen nép volt. Isten elrejtett a nép szenvedései előtt. Ennek az elrejtettségnek mintegy negatív megfelelője az ember bűnössége. Az ember, akivel a magát elrejtett Isten szövetségre lép, szükségképpen bűnös. Úgy a pozitív, mint a negatív oldal utal a nagypénteki keresztre, ahol a magát kijelentő Isten egyszersmint elrejtőzött Isten: „Én Istenem, én Istenem, miért hagyál el engemet“ (s az ember a maga bűnösségében lepleztetik le).

c) Isten jelenvaló az Ószövetségben, mint hozzánk közeledő Úr. Egy eschatologikus vonás vonul végig az egész Ószövetségben, amelyik a Jézus Krisztusra utal, mint akiben jön az Isten hozzánk. A választott nép nem egyenlő a testi Izraellel, még egy bizonyos maradvánnyal sem, hanem valami eljövendő, Jézus Krisztusban kiválasztottak serege. A templom nem egyenlő az Isten lakozási helyével, mert azt lerombolhatják s Isten még sem lesz trónfosztott, hanem utal a Jézus testére, akiben velünk az Isten, Izrael királya sakramentális személy, de nem ő maga az örökkévaló király, ő maga elveszhet, de az ő örökkévaló királysága nem, mert az örökkévaló Király Jézus Krisztus. És így folytathatnánk tovább.

A kijelentés idejének van egy neki alárendelt valóságos emlékezési

deje. Ez az Újszövetség ideje. Ezt a három vonást ott is nyomon tudjuk követni:

a) Az Újszövetségben is az Isten és ember együttlétéről van szó, am a Jézus Krisztusban, az Ige megtestesülésében valósággá lett. Nem oszlik az Újszövetség több szövetségre, hanem egyetlenegy, dátumozható szövetség ez. Nincs már több Isten embere, több orgánuma ennek a szövetségnek, mert az egyetlenegy Közbenjáró Jézus Krisztus.

b) A jelenlévő Isten az Újszövetség bizonyágtételében is az elrejtett Isten. De ez az elrejtettség is központosul Jézus Krisztusra. Benne elrejtett az Isten. A szenvedéseknek, melyek az Ószövetségben oly nagy számmal voltak, itt mind Jézus Krisztusra tételnek, ő az, akire minden bűnünk, minden terhünk reáéteit. Ő mindnyájunkért szenved. Az ószövetségi szenvedésekre is itt a felelet: Egy sokakért meghalt.

A Krisztus megaláztatásában elrejtőzött Isten magát a feltámadásban jelenti ki. Az Izrael által elvetett, a felfeszített Jézus a Feltámadt, dicsőséges Úr. A feltámadás nem egy második etáppja a Krisztustörtetésnek, hanem a láthatóváváálása a Krisztustörtetés eme második dimensiojának.

c) Az Újszövetségben is a jelenvaló Isten a hozzánk közeledő [Úr. Az Újszövetség is eschatologikus. Csak egy pontban nem eschatologikus: a Krisztus feltámadásában. Ennek a beteljesedett történetnek van egy előjátéka: a dicsőülés a hegyen s egy utótörténet: Saul a damaskusi úton látja a dicsőséges Urat. A feltámadás története az Isten tiszta jelenléte. Ez egy; egyedül álló történet, aminek nincs elmúlása (Vergehen) s amelyiknek nincs felvése (Werden). Az idők között úgy áll ott, mint a Beteljesedés ideje. A Negyven Nap a feltámadás és Mennybemenetel között, ez a tulajdonképpeni kijelentés ideje, a rendkívüli idő. A Mennybemeneteltől ezen azeon végéig Isten jelenvaló, az egyház számára, amennyiben az egyház emlékezik a megtörtént Kijelentésre s várja a Jézus Krisztust, az ő ítéletre való eljövetelet. Ez az idő a mi időnk.

Az ezutáni S-ban a *kijelentés titkával* foglalkozik. Ján. 1:14. alapján mutat arra, hogy a megtestesült Ige igaz Isten s egyszersmint igaz ember is volt. Exegézis alá veszi „Az Ige testté lett” kifejezést. A cselekvő alany az Ige, aki valóságos és örök Isten, az ég és föld Úra. Az alany az Ige. Nem történik vele valami, hanem ő az, aki cselekszik valamit. A világ valami fejlődés által nem közelítheti meg az Igét. Még akkor is lehetetlenség lenne ez, ha az ember nem esik bűnbe. Az Ige testté lett, egy meg nem fordítható ítélet, semmi szín alatt sem lehet mondani, hogy a test lett Igévé.

Az Igét semmi sem kényszeríti arra, hogy testet vegyen fel. Még a romlott világ megváltása sem szerepelhet úgy, mint egy kényszerítő körülmény arra, hogy az Ige megtestesüljön. Az Isten belső lényében sem kereshető egy kényszerítő körülmény. Hogy ennek a törtéetésnek, az Ige megtestesülésének a jogos cselekvő alanya lett, egyedüli alapja az Ige isteni szabadsága.

Az Ige az egyedüli cselekvő alany, ebből az is következik, hogy az emberi természet az Igétől függetlenül egyáltalán nem bir semmiféle léttel. Az emberi természetet, vagy egyenesen annak egyes részét az Igétől elszakítva imádni nem egyéb, mint az Ige egyedüli alanyvoltának megtagadása (pl.: Jézus szíve kultusz).

Itt foglalkozik a Métér Kyrioy kifejezéssel is, mely egy christologiai segélytétel. Mária valóban theotokos. Ez azt fejezi ki, hogy Jézus beletartozott az emberek sorába s azt, hogy a Mária fia nem egy másik az Isten Fia mellett, hanem vele azonos. Csak a róm. kath. theológiában ezt egy önálló tétellel tették s Máriában az önmaga által megigazult embert látják, majd pedig egyenesen egy másik megváltót Jézus mellett. A róm. egyh. mariológiája a természeti theol. következménye s az ecclesiológiával is szoros kapcsolatot mutat.

Az Ige testté lett. A tétel állítmánya azt fejezi ki, hogy valóságos emberré lett. Mint ember született, élt, meghalt.

Nem egy embert vett fel az Ige adoptianus értelemben, hanem emberi természetet (non hominem, sed humanitatem). Ezt az emberi természetet az

Ige sajátjává tette. Arra, hogy a testtel ez történjék, a testben semmi képeség, lehetőség nincs. A test kifejezést ugyanis itt meg kell figyelni. Nemcsak valami általánosságban emberi természetet vett fel az Ige, hanem egyenesen testet, tehát az Istentől távollevő, tőle elszakadt bűnös természetet. Ezt kell hangsúlyozni nemcsak a luth. ortodoxiával szemben, ahol a Jézus teste tökéletességéről sok mindent tudnak, hanem még Calvinnal szemben is, aki azt hangsúlyozza, hogy nem a bukott emberi természetet, hanem csak a halandó emberi természetet vette fel Jézus. Jézus a bűn testét vette fel, ami tehát annyi, hogy Isten mintegy átment az ellenségéhez, belelépett az ellenség területére, mindenben hasonló lett a testi emberhez, kivéve a bűnt. A bűn testét vette fel, de a bűn nélkül. Jézus ugyanolyan testben, mint mi, egészen másképp viselkedett, mert elhagyta azt, amit mi teszünk s cselekedte azt, amit mi nem teszünk. Büntelensége abban állott, hogy engedelmes volt a halálig, hogy *katallason*, tehát csere által magára vette a bűnös ember terhét s azt az ítélő Isten előtt elhordozta. Mint Ember, megalazza magát Isten előtt s nem akar egyenlő lenni Istennel, mint az első Ádám.

„Az Ige testté lett.“ Az alanyt és állítmányt összekötő kopula a „lett.“ Istennek szabadságában áll valamivé lenni, ami pedig tulajdonképp a teremtményeknek sajátja. Ez a valamivé levés nem jelenti az istenség feladását. Az Isten Igéje, Fia nem úgy lesz testté, hogy átváltoznék valamivé, elveszve istenségét. Nem is úgy, hogy valami középlénnyé lenne, hanem az kezd lenni, ami eddig volt, ugyanis ember, de nem szűnik meg az lenni, ami az örökkévalóságtól, ugyanis Isten. Ez emberi természetet felveszi az ő személyének egységében. Ez az ő személyi egységébe felvett embert természet Istenben van, de Istentől különböző.

Az emberi természetnek nincs önmagában való léte (anhypostasis), léte csak attól kap, hogy az isteni természet felveszi (assumptio) a Fiu személyének egységébe. (Enhypostasis.)

A test felvétele egy befejezett történés (ein vollendetes Geschehen). Itt lehet azt hangsúlyozni, hogy „befejezett“, vagy pedig azt, hogy „történés.“ Az előbbi az ontologiai, az utóbbi a dinamikai oldalt hangsúlyozza. Az ontologiai oldalt hangsúlyozva, el lehet odáig jutni, miszerint az isteni természet a testté lett Igén kívül sehol sem található meg, a dinamikaival pedig oda, hogy mivel az Ige nem korlátozható, a személyes egység dacára is az Ige az általa felvett testen kívül is létezik. Az előbbi a luth. orthodoxia álláspontja, az utóbbi nem túlzott calvini álláspont, még csak nem is karakteristikuma Calvinnak (a helytelen extra calvinisticum kifejezés), hanem határozottan az egész dogmatörténetet végigvonuló bibliai tan s még Luthernél is vannak ebbe az irányba haladó állítások.

A Jézus Krisztus személye csodájának jele a Szentlélektől való fogantatás és a szűz Máriától való születése. Éppen úgy jel ez, mint a nyitott sir jele a feltámadás csodájának. Jézus Krisztus földi életét ez a két csoda: a karácsony és a feltámadás határolják. A karácsony csodája mutatja a kijelentés titkát, a feltámadás csodája a titok kijelentését.

A dogma: „Fogantatott Szent-Lélektől, született szűz Máriától“ bibliai alapjai nem vonhatók kétségbe.

„Születék szűz Máriától“ egyrészt azt mondja, hogy Jézus Krisztus úgy született, mint még senki rajta kívül, másrészt pedig azt, hogy itt egy valóságos ember valóságos születéséről van szó. Ennél a születésnél az ember ott van, de nem a történelemalkotó férfi formájában, hanem az elfogadó, csak ott levő, de éppen ottlevő női formájában. Mária a kegyelmet elfogadó ember, aki annak megszerzéséhez nem tud semmivel se hozzájárulni. Ennek megmutatására áll ott a Jézus születésénél Mária. Nem azért kellett Jézusnak szűztől születnie, mintha maga a nemi közösülés lenne a bűn. Nem is azért, mintha a nő, a férfival ellentétben megmaradt volna ártatlannak.

A szűztől való születés egy ítélet az ember felett, mert azt hirdeti, hogy a Kijelentés számára az ember világába természetes belépő ajtó nincs. Egy tagadás a szűztől való születés, tagadása annak, hogy az ember az Isten kijelentésére valami képességgel rendelkezne. A kegyelem is ott van, mert

Isten az embert Mária alakjában kegyelme által egy nemakaró, nemalkotó, a kegyelemnek ellen nem álló emberré teszi.

Ennek a negatívumnak a pozitív oldala a „fogantaték Szent-Lélektől.” A Szent-Lélek teszi alkalmassá az egyébként alkalmatlan embert arra, hogy a kegyelmet elfogadjja. A Szent-Lélek Isten maga az ő kijelentésében megmutatott szabadságában, amennyiben ő teremtménye számára jelenvaló lehet; sőt benne lehet és így annak találkozását az Istennel lehetővé teszi, sőt végrehajtja. Annak lehetőségét, hogy az emberi természet az Isten Fia segítségével felvehető legyen, a Szent-Lélek adja meg. A Szent-Lélek igazítja meg és szenteli meg az emberi természetet.

*

A harmadik fejezetben, amelyik a *Szent-Lélek kitöltetéséről beszél*, az első kérdés, a 13. §-al párhuzamosan, az *ember szabadsága az Isten számára*. A Kijelentés fogalma vizsgálatánál az embert is meg kell vizsgálni, mert az Isten és ember együttlétéről van abban szó. Eddig azt vizsgáltuk, hogy van az Isten az emberrel együtt, most az a kérdés, az ember számára hogy válik ez az együttélés valósággá? Miben áll az embernek a szabadsága az Isten kijelentése számára? A Kijelentés subjektív valóságáról és lehetőségéről kell itt beszélni.

Az első megállapítása az, hogy a Kijelentés subjective valósággá csak egy bizonyos helyen belől válik, amit az Ószövetség választott népnek, az Újszövetség egyháznak nevez. A Krisztus egyházán kívül nincs üdvösség, azaz nincs a kijelentésnek valósága, az nem lesz az emberé, csak az egyházon belül. Az Egyház a maga létét, eredetét a testté lett Igétől és Igében bírja. Az Ige testtéletének mintegy az ismétlése, nem pedig a folytatása történik, a Szent-Lélek titkos munkája (Ján. 1:12) által az egyházban, amelyik éppen ezért a Krisztus teste, ahol az anhypostasis és enhypostasis is érvényesül. Az enhypostasis következménye, hogy az Egyház és Krisztus akarata szerinti életet él, a kegyelem uralma alatt van. Az egyházban levők egymás számára testvérek, a köztük levő egységet a Fő: Krisztus biztosítja. Krisztus által Isten gyermekeivé lettek. Az Isten Fia emberré lételenek megfelelőleg Isten gyermekeinek élete isteni és emberi, az egyház látható és láthatatlan, örökkévaló és idői.

Ezen a helyen, ugyanis az egyházban a Szent-Lélek kitöltése történik. Ez a maga valóságában nem elemezhető, nem fogható fel, titok. Itt is csak az utolsóelőtti kérdésekre tudunk felelni, mikor utalunk azon jegyekre, amelyek által az az emberhez közel jön s az emberekre, akiknek existenciájuk mintegy átváltozott.

Kérdésünkre tehát az első felelet az, hogy a Krisztus kijelentése az emberhez úgy az Ó-, mint az Újszövetségben bizonyos jegyek (Zeichen) által jön közel. Ezek a jegyek hozzátartoznak a teremtett kosmoshoz, tehát nem lényegülnek át Isten Igéjévé, de azon kívül, amit a világban jelentenek, még valami mást is jelentenek a testté lett Igétől. A testté lett Igétől kapott új jelentésük által az Igét tovább viszik az emberhez. Az Ószövetségben ilyen jegy több van, míg az Újszövetségben a sakramentumok ezek a jegyek. A jegyeket az Ige alkotja, tehát nem mi találjuk ki őket, mint valami alkalmas eszközöket az Ige felfogására. Minket az Ige teljesen ezen jegyekhez kötött, de ő maga teljesen szabad ezen jegyekkel szemben is, ő ezek nélkül is adhatja kijelentését. Magát ezen jegyek által egyáltalán nem szolgáltatja ki emberek kezébe.

A második feleletünk pedig az, hogy Isten kijelentése subjectiv valósága egyenlő azon emberek existenciájával, akiket maga Isten vezetett reá, hogy a Kijelentés objectiv valósága számukra történt s akik saját existenciájukat Istentől, Isten kijelentésétől nyerik. Az ők existenciájuk a Szent-Lélek műve, aki bennük munkálkodik. Az ember csodálatosan bevetetik a kijelentés történésebe, a Szent-Lélek titkos munkája által s itt ő maga is nyilvánvalóvá lesz, mint Isten gyermeke a megtestesült Ige által.

A Kijelentés subjectiv lehetőségére adott felelet először is, mivel az a valóságra adott felelet alapján áll, az, hogy sehol máshol egy ilyen lehetőség

nem kereshető, mint a Szent-Lélek kitöltésében. Nem kereshető az embernek valamilyen képességében.

a) A kijelentés eseménye a Szent-Lélek kitöltésében azért lesz lehető az ember szabadsága számára, mert benne az Isten Igéje az ember számára hallhatóvá lesz, mintegy hozzátartozik. Ezt a lehetőséget csak a Szent-Lélek képes megadni, nem pedig az ember. A Szent-Lélek, aki a Fiu, az Ige Lelke is, tehát az Ige számára a lehetőséget maga az Ige adja meg. Senki sem mehet az Atyához, csak a Fiu által, mert a Lélek, aki által az Atya magához vonja azt, akit akar, a Fiu Lelke. (A Filioque tana.) A Szent-Lélek nem egy új birodalmat alapít, hanem az Ige birodalmát állítja fel a földön. Mivel az újprotestánsizmus tagadásba vette, hogy a Szent-Lélek a Krisztus Lelke, elszakadt a Kijelentéstől, a Humanumban egy másik kijelentési forrást állítva fel. Hogy hogyan történt ez, azt szemlélhetjük a gyülekezeti ének történetéből. Az ének ugyanis a mi istentiszteletünkben az, ahol a subjectív elem leginkább szóhoz jut. Pál az éneket az Ephézusi levélben lelki ódáknak nevezi, mert az énekekben az jut kifejezésre, hogy a Szent-Lélek munkája által a gyülekezet számára hallhatóvá vált az Ige. Luther ezt úgy határozta meg, hogy Jézus Krisztust kell énekelni. Ő maga, bár költő volt, nem arra törekedett, hogy maga írjon énekeket, hiszen mindössze csak 4 ének saját szerzeménye, hanem a bibliai és a régi egyházi énekeket írta át, illetve fordította le németre. A reformátusok a maguk zoltáraival még határozottabban ebben az irányban haladtak. Az Én, a Szív, az egyéni Lélek csak a 16. század végén, 17. század elején kezd, mint egy második hang az egyházi énekekben előbb csak nagyon halkán, majd mind hangosabban szóhoz jutni. (Paul Gerhard.) A pietizmus „nem tan, hanem élet“-je a subjectív, illetve a kegyes emberi elemnek már nagyon nagy részt tulajdonít, a szép vallásos költemények kora ez az egyházi ének történetében, bár még nem lehet elvitatni, hogy teljesen a bibliai tan alapján áll, ha a „tan“-t vizsgáljuk. Még Tersteegen és Gellert is a tiszta tan alapján áll, de itt már határozottan meg van, úgy ezeknél, mint a pietistáknál az út a subjectív emberi azon tultengésére, ami a XIX. század énekköltőire jellemző; akiknél már az alanyit az objektív is prociálják, akik a reformátori énekeket is ebben a szellemben énekelik s Krisztusban magában is a mélyeséges emberi szívet látják. A humanum önállítása háresis a harmadik artikulus ellen, ami magával hozza a második artikulus tagadását is.

b) A Szent-Lélek kitöltésében azért lehetséges az ember számára a Kijelentés története, mert ebben minékünk erre egy lehetőség adatik, amivel mi természetünkől fogva egyáltalán nem rendelkezünk. Eppen ebben a megajándékozásban látjuk, hogy mi alkalmatlanok vagyunk, hogy mi halottak vagyunk.

c) A Szent-Lélek kitöltésében azért lesz lehetséges az ember számára Isten kijelentése, mert benne számára Isten Igéje kikerülhetetlenül Mesterévé lesz. Benne egy olyan Szembenlevőt (Gegenüber) kap az ember, akitől nem zárkozhatik el, aki mindig vele van, úgy, hogy magába nem lehet soha. Benne egy felette álló hatalmat, Urat nyer az ember, akinek parancsai kényszerítő erejűek, nem lehet előre kitérni, nem lehet az embernek magát kimenteni. Mindamellett az ember felelőtlen, mivel a felelősség terhe a Mesteren nyugszik, aki maga vezeti és alakítja annak életét, aki felett Kijelentésében Úr lett. A Kijelentésbe bevett ember számára a Krisztus ügye saját ügyévé változott.

Mivel a Kijelentés az embernek szól, szükséges, hogy ezen fejezetben belül a *vallás problémájával* is megismerkedjünk. Az ember, akihez a Kijelentés elérkezik, a vallásos ember. A vallás is egy problémáját képezi a dogmatika prolegomenájának, de nem a problémáját. Van a teológiában egy sajátos probléma: a vallás, de a teológiának nem a sajátos, még kevésbé egyedüli problémája a vallás. A vallás problémájának előterbe nyomulása, majd egyedüli tulajdonképpeni problémává tévése a felvilágosodás műve. Bár már Calvin is használja a „religio“ kifejezést, de még nála szó sincs arról, hogy ezt mint általános fogalmat a Kijelentés fölé helyezze. A vallás általános fogalma is (Heidan, van Til) előbb csak apologetikus tendenciával szerepel a

theológiai művekben, csak később lesz az az általános fogalom, amelyből a Kijelentés, mintegy a vallás egyetemes fogalmának alárendelt speciális fogalmát értelmezik.

A vallással nekünk is kell foglalkoznunk, de azt a Kijelentés fényében kell vizsgálnunk, ahol, mint emberi nagyság, ez is elnyeri a maga ítéletét, hogy aztán, miután mintegy megsemmisítettett (az „aufheben“ szót nem lehet lefordítani), kegyelmet nyerjen azáltal, hogy a Kijelentés a maga számára vallást alkot, kiválaszt, megigazit és megszentel az assumtio carnis hasonlóságára.

A vallás a Kijelentés fényében úgy jelenik meg, mint hitetlenség és öinigazságosság. A Kijelentés ugyanis Istennek az önmaga felkínálása és önátadása s a bűnös ember megigazitása ingyen, kegyelemből. Ehhez az ember semmivel hozzá nem járulhat. Az ember, akihez ez a kijelentés szól, éppen hogy vallásos ember, aki tehát ahelyett, hogy várna Isten kijelentésére, azt megelőzőleg és elutasítólag tesz valamit; ahelyett, hogy hallgatna és ezért meghallaná azt, beszél; ahelyett, hogy engedné, hogy a kijelentő Isten őt megragadja, ő akar valamit megkezdeni. Ahelyett, hogy hittel venné a Kijelentést, más úton halad, tehát hitetlen Istennel szemben. Önmagának alkot isteneket, istenképeket, amelyekben önmagát prociálja. Ez érvényes valamennyi vallásra, amelyekben nincs magasabb és alacsonyabb, a Kijelentés világánál nézve. Ezért áll a pogányság, illetve a vallások világa a Szentírásban ítélet alatt, mint Isten nélkül való világ (Gal. 4:8, Eph. 2:12), ezért istentelenség (Róm.) és démonkultusz (Csel. 17) az. A vallások világában nincs istenismeret. Még Róm. 1:8 s köv. és Csel. 14:17 s 17:22 köv. is arról győz meg, ha helyesen exegetáljuk, hogy a vallások lázadás Isten ellen. Mivel most Isten igazsága az evangéliumokban kijelentetett, ebben a fényben jelenik meg az, hogy már eddig is megismerhette volna az ember az Istent. De a „megismerhette“ volna és a „megismerte“ — között ott van a vallások világa, amelyik épp azt mutatja meg, hogy az ember nem ismerte meg, meg se közelítette Istent, sőt a teremtő helyett a teremtményt istenítette.

Mikor mi a Kijelentés fénye ítéletébe beállítjuk a vallások világát, nem teszünk azonosan azokkal, akik a vallásokban levő ellenmondások alapján beszélnek a vallások lehetetlenségeiről. Az ember ugyanis meggyőződve egy vallásforma gyengeségéről és szükségtelenségéről, egy más formába keresheti ugyanazt, amit az előbbiben nem talált meg. De ha általában minden formából mintegy kiábrándult az ember, akkor a vallásokkal szemben kritikai álláspontot elfoglaló mysticizmusba vagy pedig az atheismusba menekül. Ez a két emberi lehetőség van a vallástalanságra. Ezekben az ember a gondolati erejét és az akarati képességét, amelyeket eddig a vallásos életre fejtett ki, kiábrázolva istenképét és törekedve cselekedetekre, most arra használ fel, hogy lemondva az alakokról és cselekedetokról, a maga kifejezésnélküli lelki mélységeiben keresse vallási igényei kielégítéseit, nem küzdve a kifejezésre törekvő vallások ellen (a mysticizmus); vagy pedig mint atheismus gyermekesen küzd a vallások ellen, de azoktól megszabadulni nem tud. Sem a mysticizmus, sem az atheismus nem képes a vallások ellen eredményesen küzdeni. Csak az evangélium képes erre, ami amíg a vallásokat megszünteti (aufhebt), ugyanakkor alkot magának egy „igazi vallást.“

Horváth István.

(Folyt. köv.)

Szikszai György.

Előadás böjti cikluson.

Az eddigi böjti tanfások a keresztyén ember életéről szóltak. Felmutatták a hitnek a tudás feletti, életformáló erejét, a halál utáni élet bizonyosságát s az utolsó itélettel szemben való gyakorlati magatartásunkat. Most egy lépéssel tovább megyünk. Nézzük meg ez estéli órán, hogy ennek az életnek egyik legfőbb forrása, az imádság milyen szerepet játszik keresztyénségünk kialakulásában s annak formálásában. Erre az alkalmat nemcsak programunk szolgálta, hanem az a tény is, hogy ez év március 21-én volt két-századik évfordulója egyik legnagyobb magyar imádkozó, Szikszai György debreceni lelkipásztor születésének. A testvér egyházkerület legfőbb egyházépítő lapjának egy egész számát szentelte ez alkalommal a Szikszai emlékének, illő tehát, hogy mi is most hálás szívvel gondoljunk e nagy lelkipásztor tisztos személyére és átvegyük életének örökségét, tanulságait.

Életének utolsó napjaiban megfogalmazza epitaphiumát, melynek jellegzetes szavai így hangzanak: „Ő maga elköltözött innét abba a *valóságos életbe*, amely főcélja volt lételésének, főigyekezete életének, főédesítője halálának és amelyet az isteni irgalmasság megígért, a Jézus Krisztus halála megszerzett és *bizonyossá tett minden hívő bűnösnek*.” Legelterjedtebb könyvének, a Keresztyéni Tanfások és Imádságok-nak előszavában pedig ezt írja: „Csak annyit élünk, amennyit abból Istennek dicsőítésére fordítunk, azonkívül való időnk nem érdemli, hogy életnek tartassék.” Ezek a szavak még a mai, átlagos buzgóságú ref. hívek előtt is feltűnők, itt egy olyan lélek áll előttünk, aki ép mint az első keresztyének, nem e jelenvaló világban élt, hanem az eljövendőben, sőt ezt tartotta az egyedül valóságos, értékes életnek. Aki másfelől, mint a reformátorok és a mi nagy fejedelmink, bizonyos volt Isten ígérete s a Krisztus váltsága alapján üdvössége felől. Végül, aki a neki jutott kegyelme miatt nem bizakodik el, hanem magát jellemzően magát *hívő bűnösnek* nevezi, tehát egyesíti magában a legmélyebb keresztyén alázatosságot a legmerészebb hittel.

Ádigg azonban, míg ide jutott Szikszai, saját vallomása szerint „eleget fáradott, eleget szenvedett, eleget kesergett s elég jót is vett.” Nézzük, hogy miként alakítják ki élete körülményei imádságos lelkületét.

Élete első szakasza a Tisza a Tisza, Maros és Körös közt elterülő rónaságon zajlik le. Aki arra járt, jól tudja, hogy ez egy áldott, termékeny síkság, melyen mérföldeken át csak ringó búzkalásztengert lehet látni, tarkítva zöldelő veteményes kertekkel, gyümölcsösekkel, akácokkal. Nagy poros alföldi városok terpeszkednek ott a tágas térségen, barátságos fehér faluk és tanyák szái. Az áldott magyar föld Kanaánja ez, sőt Európa egyik legfontosabb éléstára is. Népe, melynek legnagyobb része csak a török kiűzése után, a XVIII-ik század első század első felében telepedik ide, szorgalmas, dolgos földművelő, kertész és napszámos.

Egyfelől a nagy birtok szorító hatása, másfelől az új életlehetőségekre biztató termékeny talaj, végül a különböző vidékek lakóinak, sőt nemzeteinek (magyarok, tótok, svábok) keveredése fogékonnyá teszi őt a társadalmi reformok befogadására, sőt a felforgató, lázongó megmozdulásokra is. Ép etáiban zajlik le (1783) a Törö—Pető-féle pörlázadás kuruc jelszavak alatt. Vezetőit kivégzik, megbüntetik. „Viharsarok“-nak hívják az újabb magyar irodalomban.

A prófétáknak, kik e helyen a népet emelni s fegyelmezni akarják, sorsuk ugyanaz, mint a földi célokért hevülő, de Isten szent akarata ellen rugódozó Izrael közt a prófétáké: meg nem értés, támadás, megköveztetés. Szikszai apja, aki 44 éven keresztül békési pap, majd esperes, keserű szívvel jegyzi fel egyik rendtartási könyvében élete szomorú mementóját: „Én Szikszai György, ebben a békési nevet viselő, de annak megnevelelő eklézsiában 1732. 1. augusztai bejövén, ennek minden dolgait jól rendbe venni kívántam, de az erkölcstelen hallgatók miatt reá nem mehettem, azért azt félbehagytam.“ Kortársa, Szönyi Benjámín a nagy ének-költő, hódmezővásárhelyi pap egész életén át keserves harcot vív az őt meg nem értő, makacs városi tanáccsal, hitben öntudatlan jobbágy hallgatóival s krisztusi türelmét azzal hálálják meg, hogy nyugdíjba kergetik s fiát, még káplánnak sem alkalmazzák. Ugyanekkor Szarvason egy lelkes ev. pap Thessedik Sámuel próbálja megvalósítani népi programját, az ottani földművelés, gyümölcs-termelés felvirágoztatását egy gazdasági iskola által. Népe őt folytonos tanulásáért „nehézfőjűnek“, földtúrásáért „vakondnak“ csufolja s iskolája nemsokára a társadalmi közöny áldozata lesz.

Ide a pártos izraeliták, inkább csak csak névleg reformátusok földére, Makóra kerül az ifjú Szikszai is tanulmányai bevégezése után (1765). Hozza magával a szülői hajlék istenes szellemét, törhetetlen munkaszeretletét, az őt felnevelő hódmezővásárhelyi és debreceni iskolák magabazárt bensőségét, komor józanságát, kissé nehézkes, de biztos és egyenes észjárását. S még valamit: a külföldi egyházi és tudományos élet áldásait. Bázelen Krisztus szerelmétől áthatott pietistákkal, ősi kálvinista egyházfegyellemmel, Utrechben a türelemmel párosult hitvallásos szellemmel s a családi és közélet minden területén uralkodó, buzgó hitélettel ismerkedik meg. Hogy tudja e magvakat elplántálni a magyar ugarba? . . .

Mindnyájan ismerjük a buzgó, reményteljes ifjú lelkipásztorok sorsát az őket meg nem értő gyülekezetben. Előbb elhalmozza a nép őket a szeretet és ragaszkodás összes jeleivel s úgy látszik, hogy minden a legjobb úton megy arra, hogy Isten országának örök dicsősége egy gyülekezeti élet harmatcseppjében felragyogjon. Aztán egyszerre jön a Sátán munkája. Alvilági erőket, hitetlen, gonosz embereket hoz mozgásba s azok segítségével a szépen beinduló munkát egyszerre felkavarja. Hosszas volna itt elbeszélni, hogy mit élt át, szenvedett Szikszaink Makón. Hogy szívszen fel a bűn álmában tántorgó sokaság, amikor prédikációiban nemcsak

megnevezi, de keményen ostromozza is annak bűneit! Hogy zúdul fel ellene a fegyelmezetlen nép, mikor a községi előljáróság mellett presbiteriumot mer felállítani s ezzel a rendellenkedőket, paráznákat megfenyíti, sőt egyik nagyszájú hívét egyenesen meg is csapja. Megjelennek a színen az ilyen drámák jól ismert alakjai: a részeges, de népszerű kántor, a presbiterválasztásnál mellőzött nagygazda s a papi fizetés miatt háborgó népnek és egy pár zavarosban halászó lelkész kollégának segítségével odaviszik a dolgot, hogy Szikszainak Makóról távoznia kell. Mint ama jó pásztor, ő sem zúgolódik sorsa ellen: „Istentől várom mind a bosszúállást, mind a szabadulást, félrevonván magamat az énrám nézve gonosz időben“ — írja ezidőtájt esperesének, Szőnyi Benjáminnak.

S mégis elmondhatjuk, hogy Isten bölcs intézkedése volt neki a makói szenvedése. Nemcsak azért, hogy gyülekezetének megmutatta ama keskeny és egyenes utat, mely az örökéletre viszen s új templommal, leányiskolával, sőt előbb káplánnal, majd másodlelkésszel ajándékozta azt meg, hanem az ő belső fejlődése szempontjából is. Heves, lobbanékony természete, ami diákkorában volt, itt higgadt le krisztusi alázatossággá, türelmetlensége csöndes, kitartó reménységgé, még mindig kísértő önzése és nagyravágása önmegtadassá. Életrajzirói megállapítják, hogy megtérése még külföldi tartózkodására tehető. Ez azonban nem jelentette nála, mint jó református keresztyénnél a teljes tökéletességet. Még ezután várt reá a *megszenteltetés* nehéz munkája, amiről azt írja később, hogy „nem egyszeriben mégyen véghez, hanem grádicsonként kell és lehet abban előbb-előbb menni.“ Ezért is nevezi magát hívő vagy boldog bűnösnek. Itt, makói küzdelmeiben ismerte fel Isten kegyelmének egész gazdagságát, mely őt, a gyarló embert nem ejti el, újabb és újabb győzelmet ad neki önmaga, sőt a világban ellene törő bűn felett is. Itt lesz alkalmassá arra, hogy ne csak egy gyülekezetnek, de a hívők beláthatatlan sokaságának is tanítómestere legyen a Krisztushoz vezető úton. *Itt írja meg, miután hívei őt erőszakkal elűzik paroklájáról, 1783 júniusától 1784 nyaráig keresztyéni tanításait és imádságait, ami aztán 2 év múlva Pozsonyban meg is jelenik.*

Élete második, nyugodtabb szakasza Debrecenben, vagy ahogy ő mondja: „Istennek városában, ebben a keresztyén Jeruzsálemben“ zajlik le. Előbb az itteni szegényházi, vagy ispotályi templom papja, később belvárosi lelkész és esperes. Az ősi kálvinista város melegen öleli keblére a félreértett, üldözött vidéki lelkészt és kiváló egyházi író s kialakult egyházi, polgári intézményeivel védi, emeli őt pályája küzdelmei között. Résztvesz abban a nagy harcban, ami e korban az egyház világi és papi vezetői között dúl. Mégpedig a világiak oldalán, mert meg van győződve, hogy ezeké is Isten országa, úgyszintén mint boldogító ajándék, úgyszintén mint életfeladat. Jelen van a budai első ref. zsinaton s mint vizsgálóbiztos a Sínai Miklós theol. professzor és Csokonai Vitéz Mihály elleni perekben. Jellemző, hogy mint esperes (1796) *inkább tartja kötelességének*

a *charitatívumok adminisztrációjára, a szeretetmunkák igazgatására vigyázni, mint adminisztrálni és számolni róla.* Tehát külön egyházmegyei pénztárost választat, ő pedig mindent megtesz a szegény eklézsiák, szórványok lekipásztorai, elerőtlenedett prédikátorok, lelkészi özvegyek és árvák felsegítésére. Erre az igazán Krisztusnak tetsző munkára ép úgy gondja van, mint az iskolázásra, a gyülekezetek békességére, a lekipásztorok őszinte, fegyelmezett magaviseletére. Debrecenben írja meg *Prédikációit* (1787), *Mártírok oszlopa* című építő egyháztört. művét (1789). *Leiki áldozatok c. templomi imakönyvét* (1795) és hitvédő iratát: *A természeti és keresztyén vallásról* (1799). Nagy kedvvel dolgozott a *Biblia győzedelme* című művén, melyet már csak fia, Benjámin tudott kiadni — saját neve alatt. Közben 11 gyermeke közül 6 ot egyetlen kivételével felnevelt, szárnyrabocsátott. „Mindennap az ő munkájának hasznos dicséretével ment le — mondja egyik temető papja. Végre olyan sebesen lobogott ez a gyertya, hogy az olaj megszűnt, az erő megfogyatkozott.“ 1803 június 30 án ment át az örök hazába.

Szikszaikeresztyén jelleme és lekipásztori munkája mellett minket elsősorban az ő keresztyéni tanításai és imádságai érdekelnek. Ezzel lett ő a magyar ref. egyház egyetemes tanítója. Ez a könyv napjainkig 99 kiadást ért meg, tehát a Biblia, a Zsoltár és a Heidelbergi Káté mellett a legelterjedtebb könyvünk. Sőt cseh nyelvre is lefordították (Blasek Mihály szuperintendens Brünn 1793.)

Az imádságos könyv ref. egyházunkban másodrendű szerepet játszik. Ugy a reformátorok, mint hitvallásaink hangoztatják, hogy *szívből* fohászkodás kell hogy legyen, sőt a Helvét Hitvallás szerint, ez annyira *szabad akaratból* történik, hogy még a gyülekezeti imák egyformaságát és szó szerinti ismétlését is szükségtelenné tartja. (XXIII. rész.) A fődolog az, hogy én és a gyülekezet személyes kérdéseinkkel járuljunk az Úr elé a Szentlélek hatása folytán.

De éppen itt van az igazi imádkozás nehézsége. Ki mondhatja el magáról, hogy ő mindig a Szentlélek indításából imádkozik? A legtöbbször imádkozunk azért, mert valami szükségünkben nagyon rá vagyunk utalva Isten segítségére vagy pedig azért, mert — megszoktuk. Felvetődik tehát a kérdés: *hogyan nyerhetem meg imádkozásomhoz a Szentleket?*

Hitünk tanítása erre nagyon egyszerű feleletet ad: *az Igéből.* Olvasd vagy hallgasd előbb az Igét s azután tudsz igazán imádkozni. S e tekintetben nagy áldás a Szikszaikönyve. Azoknak, kik távol élnek a templomtól, vagy nem tudnak mindennap elmélni a Biblia tanulmányozásába, nemcsak imádságot, hanem egy személyes viszonyainkhoz alkalmazott tanítást is közöl. A könyv első részében a ker. élet és ünnepekör eseteire, a másodikban az egyes foglalkozások, életkorok, családi helyzetek, a harmadikban a különböző csapások és kísértések, végül a halál rettentései közt élőknek nyújt építő tanítást és szívből jövő imádságot. Képzeljük el, hogy mit jelentenek ezek azok számára, akik betegség vagy harc, a világ gonoszsága, végül a nagy távolság miatt nem tud-

nak a gyülekezeti életben résztvenni!... Egyik kalotaszegi asszony hívemnek, akinek lábai megbénultak s nem tudott a templomba járni, a Szikszai könyve őrizte meg öntudatos, bibliai hitét, úgy-hogy még betegen fekve is, családja jószelleme volt. S mit jelent ez a könyv a szórványokban, az alföldön vagy nálunk, a mező-ségen szétszórt magános tanyákon, ahol a pap és a templom mérföldnyi távolságban van a lakóhelytől? Baksay írja, hogy két kondorosi parasztember, akiket a nép istenes voltukért Szent Lábán-nak és Énekes Tót Péternek nevez, miként zsolttároznak, bibliáz-nak nyájörzés közben, végül előveszik a Keresztyéni Tanításokat s abból bojtáraikkal elkezdik olvasni, magyarázni a Nagy Megkisé-r-tésekkel Járó Hivatalban Élő Ember elméltetését. Ilyen istenes emberek még a távoli, elhagyott vidékeken is voltak és vannak. S ha mi nem viseljük gondjukat, akkor mint az új magyar irodalom-ból s közvetlen tapasztalatból is tudjuk — a tévelygő szektáskodás áldozatai lesznek.

Szikszai tanításainak és imádságainak még két tulajdonságát kell megemlítenem: *a biblikussságot és a szent egyszerűséget.* Ezek teszik könyvét maradandó értékűvé.

Sok imádságos könyv andalító frázisaival csak kegyes han-gulatba ringatja az olvasót, anélkül, hogy erőt is adna annak. Leg-több esetben azonban elválasztja a lelket a Bibliától, az Igétől. De Szikszai tanításai és imái egész ellenkező hatást ébresztenek. Min-den elméltetésének bibliai témája, mondhatjuk alapigéje van s különösen annak kifejtésében, de sokszor az alkalmazásban, az intő részben is hivatkozik a legfontosabb szentigékre. Ezért az ő könyvét igazán csak a Bibliával együtt lehet áldásosan olvasni, mert annak döntő jelentőségű helyei megvilágosodnak magyaráza-tai mellett. S a Szentírással való kapcsolata nemcsak külső, de belső, léletteljes is. A keresztyén hit és élet nagy igazságait elkezdve a Szentháromságtól, az eredendő bűntől a megdicsőülésig s örök-életig, olyan tiszta ref. szellemben magyarázza, hogy alig van párja a népies építő irodalomban. E tekintetben sokkal pozitívabb szel-lemű, mint hitvédő műve.

A másik előnye a szent egyszerűség. „Különösen igyekeztem azon, — írja — hogy az olvasókra tekintettel a könyv minden részeiben igen együgyű és világos legyen.“ Ezért távollart imáiban minden „homályosító és szószaporító ékeskedéseket.“ Ez nem a racionálizmus hatása, hanem az igazi vérbeli író és hívő keresztyén bá-torsága. aki nagy igazságokat kerestetlen szavakkal is el mer mondani, tudván, hogy azok ható ereje önmagukban van. Így lesz ő ósdi kifejezései mellett is a magyar építőirodalom és íróművészet egyik nagy mestere.

Könyvét minden rendű és rangű ember úgy forgassa, hogy el ne felejtse figyelmeztetését: *„Az evangéliumi szolgálat gyűlölcse-telen voltának egy nagy oka, hogy a lelkipásztorok (s a hívek is!) ha sokat munkálkodnak is, de keveset imádkoznak.“* Imádkozzunk ne csak egyéni szükségből és megszokásból, de Isten országa győ-zelméért is.

Dr. Nagy Géza.

A vallástanítás nehézségei kérdéséhez.

1. Madaras Endrének a lapunk múlt számában közölt lelkész-értekezleti előadásával kapcsolatban szükséges számbavenni alaposan azokat a kérdéseket, amelyek ott is, de levelekben és cikkekben már régebben is, több helyen a vallástanítás jelen nehézségeire vonatkozólag felvettettek. Már lapunk ez évi folyamának 2. számában, egy válaszban utaltunk arra, hogy a vallástanításnak van egy olyan nehézsége, amely soha el nem osztható, amely miatt ezt a munkát nem is lehet semmi más világi munkának a mértékével mérni s eredményeit ellenőrizni vagy biztosítani s ez a nehézség a vallástanításban uralkodó Isten Igéje és az emberi lélek közötti ellentétben van. Ezért bizonyos, hogy a vallástanítás munkájának könnyebbitéséért, sikeréért való küzdelem állandó küzdelem, amely tulajdonképpen nemcsak az — mondjuk így — egyházi hivatalos rendelkezések és az azt végrehajtani hivatott lelkészek, vallástanítók között áll fenn, de fennáll minden lélekben, amely ezt a munkát komolyan veszi s amely látja is ezt a belső, kiegyenlíthetetlen ellentétet. Abban a válaszban utaltunk arra is, hogy ha az egyház megalkudhatnék és Isten akarata helyett valami emberi bölcselkedést, erkölcsi tételeket, világnézeti elemeket akarna tanítani, vagy megelégednék bizonyos érzelmi hatások felébresztésével, akkor ezt a nehézséget azonnal el lehetne oszlatni, de ezt viszont az egyház nem teheti.

Ez természetes nem jelenti azt, hogy nem kell megtenni mindent, amit csak lehet, hogy ezt a munkát azoknak, akik végzik, minél könnyebbé tegyék. Ebben a tekintetben azon időtől fogva, mikor a vallástani tanterv és a könyvek létrejöttek, sok változást tapasztalhatunk. Az egyik változás az, hogy magára a vallástanításra nézve bizonyos haladás mutatkozik a közfelfogásban. A Madaras Endre cikkében szépen látható az, mi ma a lelkészek közfelfogása erről a kérdésről s ennek jelentőségéről. Az a küzdelem, amelyet ő a saját küzdelme gyanánt leír azért, hogy a vallástanítása munkája alaposabb legyen, az a nyilatkozat, hogy a vallásoktatást igehirdetésnek kell felfogni, hogy maga az anyag csak ráutal a benne levő isteni parancsra, hogy a régi vallás-könyvek moralizáló felfogásával szemben állást foglal, mutatja, milyen messze állunk ma már ennek a munkának régen még divatos racionalista és liberális felfogásától. Ha annak a küzdelemnek, amit ebben az ügyben másfél évtizede folytattunk, nem is lett volna más eredménye, amint hogy volt, a hiveink lelkében, a gyermekeink tisztább és öntudatosabb hitében, igehirdetésünk

komolyabbá válásában, akkor is megérte volna, nemcsak azt a sok tépelődést és törődést, amit Madaras Endre említ mint azok részét, akik a tantervet és könyveket készítették, hanem azt a sok küzdelmet is, amit a lelkészek és vallástanítók meg kellett hogy vivjanak. Mert a keresztyén élet és a lelkipásztori munka nem a könnyen teljesíthető, apró feladatok elvégzése által nő és halad, hanem azon feladatok által, amelyek mint lehetetlen követelések és teljesíthetetlen parancsok állanak előttünk s amelyek emberfeletti követelésein át Isten igényének döntő és egész valónkat lenyűgöző valóságát látjuk magunk elé állani.

Volt azonban egy másik változás is, amelyet nem lehetett előre látni s amely szintén hozzájárult ahhoz, hogy a vallástanítás nehézsége nem csökkent, hanem növekedett. Mikor a tankönyvek készültek, 1929 ben, az igazgatótanácsi jelentés szerint az 58 ezer ref. tankötelesből 22 ezer református, 22 ezer magyarnyelvű áll. iskolába járt. Ma a 78 ezer tanköteles közül csak 27 ezer jár ref. iskolába és 40 ezer állami iskolába, ahol még ha magyar tannyelvű is az iskola, a vallásórák száma kevesebb, mint akkor volt. Ezek a tankönyvek pedig a teljes óraszámot tartották szem előtt, amit akkor meg lehetett kapni. A tanulók csekély létszáma miatti osztályösszevonások s így óraösszevonások sokkal kevesebb esetben történtek meg. Tervbe volt véve továbbá, de nem jöhetett létre egy kézikönyv a vallástanítás számára, amelyben minden lecke legalább vázlatosan ki legyen dolgozva, hogy az a vallástanításnak segítségül lehessen, úgy, amint azt a Madaras Endre cikke szükségesnek is tartja. Így, míg egyrészt azzal, hogy a Káté kérdései a valláskönyvbe be vannak osztva, a konfirmációi tanítás sok helyen könnyebbé lett, viszont az elemi iskolai tanítás lett nehezebbé. Fennállott az a terv is, hogy az osztatlan iskolák számára külön tankönyv jelenjék meg, mert azokban kevesebb óra esik egy gyermekre.

Végül még van egy nehézség, ami miatt mindig meggondolandó a helyi viszonyokhoz szabott külön tankönyv vagy anyag kiadása. Ez a nehézség az emberi gyarlóságból következik s abban áll, hogy ha megjelenne egy tankönyv rövidített formában és kevesebb anyaggal az osztatlan iskolák számára, nagyon sok helyen ezt használnák az osztott iskolában is, ha megjelenne egy Káté, amelyben a 129 helyett csak 20 kérdés foglalna helyet, lassanként ez kiszorítaná a mai konfirmációi Kátét s ezt tanulnák olyan gyermekek is, akik pedig úgy idő, mint arravalóságuk révén a teljes konfirmációi Káté megtanulására lennének alkalmasak. Nem érdekünk pedig az, hogy a hitvallásrői szóló anyagot minél kisebbre redukáljuk, inkább az az érdekünk, hogy minden gyermek minél többet tudjon egyházunk hitére és életére vonatkozó dolgokból. Ennek a kísértésnek azonban nehéz ellenállani nemcsak a gyermekeknek, akik részéről folytonos kifogások lennének, hogy miért kell nekik többet tanulni, mint másoknak, hanem a lelkészeknek is, akik közül sokan választanák az anyag minimu-

mát, ahelyett, hogy annyit igyekezzenek a gyermeknek megtanítani, amennyit csak lehet.

2. Természetes, hogy minden egyházban a vallástanítás tantervének és anyagának alkalmazkodnia kell ahhoz a hitvalláshoz és teológiai felfogáshoz, amelyet az az egyház táplál. Hiszen a vallástanítás az egyház munkája, benne nem egyes emberek tesznek saját hitükről vagy vallásos felfogásukról vallást vagy nem ezek adják át a maguk vallásos kultúrájukat a következő nemzedéknek (hogy a régi terminológiával éljünk), hanem az egyház tesz vallást a gyermekek előtt arról, hogyan érti ő az Igét és mi következik ebből a gyermekek életére. Ezzel a felfogással való szocializáció senkinek sem állhat érdekében s olyan veszedelemre vezetne, amely kockáztatná egyházunk eddigi munkáját s annak eredményeit. Viszont az, hogy ez az igehirdetés a gyermekek számára hogyan történjék, szóval a vallástanítást hogyan lehet igazán az egyháznak Isten Igéjéről szóló bizonyágtételévé lenni, ez egy olyan küzdelmet hoz magával, amely miait sohasem számíthatunk arra, hogy a vallástanítás ügye közmegelegedésre el lesz egy egyházban intézve. Ez nem is lenne jó, mert ha egy ügy közmegelegedésre nyert elintézését egy egyházban, akkor az azt jelenti, hogy abban az egyháznak az Igéért folytatott küzdelme megszűnt. A nyugvó, az ügyeket elintézt egyház a megalkuvó egyház, az elintézt és nyugvóra jutott ügyekben a Sátán győzött, amelynek sikerült az egyházat önmagával elégedetté, tehát téltelenné tenni. Maga az tehát, hogy a vallástanítás kérdésében vita, küzdelem, tusakodás van az egyházban, hogy nem jön létre benne egy évtizedekre, vagy századokra szóló végleges döntés, nemhogy nem baj, de éppen az egyház életének bizonyítéka, csak arra kell vigyázni, hogy ebben a küzdelemben ne emberi érdek, ne a kényelem, ne az emberi igazság, ne az értelem szempontjai, vagy a munka könnyebbségének szempontja legyen uralkodó, hanem az alázatosság, amellyel mindig azt akarjuk tudakolni: mire figyelmeztet itt bennünket Isten.

Bizonyos; hogy az az időszak egyházunk életében, amelyben a valláskönyvek keletkeztek, az Ige érvényesítése kötelezettségének meglátása kora volt. Az egyház elé az addigiaknál világosabban állott az a kötelezettség, hogy Isten Igéjének tiszta hirdetését mindenekfelett valónak kell tartania és érvényesítenie kell egész életében és minden munkájában. Azok a kérdések, amelyek ebben az időben felmerültek s amelyek megoldására az egyház kísérletet tett, tulajdonképpen az egyház élete egész körét felölelték, kezdve az egyház hitének az egyházi törvénytervezetben leszögezésétől egészen a liturgia formáinak határozott református alapokra való helyezése érdekében tett kísérletekig, s az egyház missziói munkájának az Ige és a hitvallás alapján történt szabályozásáig. Ennek a kornak az volt a hivatása, hogy határozottan, megalkuvás nélkül, mondhatnám kiméretlenül követelje az Ige tekintélye érvényesítését minden vonalon. Az ilyen korok nem annyira a módok, a kivétel,

a lehetőségek, hanem a követelések, az Ige tekintélye gondolatát tartják szem előtt. Ez a feladatuk és amit ebben a korban és ez évek alatt kaptunk, azt senki sem is akarhatja elhanyagolni, ahöz hűtlenné válni. Kétségtelen, hogy az utóbbi években az egyházban érvényesülni kezdett egy másik szellem is, amelyet a humanizálódás és liberálizálódás szellemének lehet nevezni s amely ellen nem lehet eléggé küzdeni. Viszont azonban bizonyos, hogy — anélkül, hogy az Ige tekintélyének elvéből egy parányit is engednénk — ma szükség van arra, hogy a módok és lehetőségek kérdését is tekintetbe vegyük és igyekezzünk, anélkül, hogy elárulnánk a múlt évtizedekben elének állott követelés sulyát és jelentőségét, megkeresni azokat a módokat, amelyekkel az Ige parancsának érvényesítése egyházunk munkáiban keresztülvihető. Nem gondolhatjuk ugyan, hogy ez általunk megoldható feladat, mert az Ige követelését nem mi érvényesítjük, hanem Isten maga és semmi emberi mód vagy eljárás nem lehet elég alkalmas erre, lévén mindegyik a bűn alá vetett és gyarló, de kötelességünk keresni azokat a módokat, ahogyan az Ige hirdetése legalkalmasabban folyhat a mi egyházunkban.

3. Ez állítja elének azt a feladatot, hogy felülvizsgálat alá kell venni, milyen nehézségei vannak a vallástanításnak is, amelyeket mi magunk képesek volnának eloszlatni, valamint az Ige hirdetésének többi formáinak is. A vallástanításnál három pontot kell ebben a tekintetben megvizsgálni: a tantervet, az anyagot, a tankönyveket. E háromhoz jön negyedik gyanánt a módszer kérdése, amely már a vallástanítás munkáját magát szabályozza.

Ami a tanterv kérdését illeti, a jelen tanterv a következő alapokon nyugszik. Először azon a meggyőződésen, hogy a vallástanítás az Ige hirdetésének módja, tehát nem egy egyházi tan, nem egy világnézeti anyag, nem erkölcsi tanácsok, stb. átadása, nem is a gyermekben bizonyos érzelmek felébresztése. A tanterv alapját képező további alapelv az, hogy Isten Igéje a bibliában szól hozzánk, ennek az Igének a tanítása úgy történik, hogy az egyház hitvallásában foglaltatott magyarázat szerint tanítjuk az Igét s az egyház életét és történetét, mint az Isten Igéje hirdetésének és az annak való engedelmeskedésnek alkalmait és módjait mutatjuk meg a gyermeknek, vagyis, hogy a tanítás anyaga három nagy körben: a biblia, a hitvallás s az egyház története és élete ismertetésével történik. A harmadik alapelve a tantervnek az, hogy koncentrikus módon vannak elhelyezve, vagyis bizonyos életkorokon át ismétlők a biblia, hitvallás, egyháztörténet beosztása, mindamellelt fokozatosan, hogy így a gyermek életében először a konfirmációhoz, azután a középiskola végzésével az életébe való kilépéshez kapcsolja a tanítás munkáját. Talán meg lehet állapítani, hogy a tantervnek ezeket az alapelveit senki sem vonja kétségbe s ezek ellen kifogás vagy ellenvetés nem is merült fel. A tantervnek magának tehát ebben a tekintetben való megváltoztatása, mint amely ellenkezne is egyházunk hitével, nem szükséges.

A másik pont a vallástanítás kérdésében az anyag és a tan-
könyv. Az anyag kérdésében irányadó az a szempont, hogy azt
úgy kell tekintenünk, mint amely nem önmagáért van, mintha a
vallástanítás célja egy bizonyos anyag átadása volna, hanem azért
van, hogy az Istennek a gyermekhez való üzenetére rámutasson.
Bármennyire lélekemelő is az Ábrahám története, nem Ábrahámért
fontos, nem is az eseményekért, amelyek Ábrahámval történnek,
hanem azért, mert ebből Isten megmutatja, hogy az igaz hit az
ő ígéreteinek ismerete és igaznak tartása s az ő kegyelmében való
szívbeli bizalom. Ez a felfogás két dolgot tesz lehetővé. Az egyik
az, hogy ne az anyag mennyiségére támaszkodjunk, a másik, hogy
az anyagból mindig Isten Igéjére nézzünk s irányítsuk a gyermek
figyelmét is. Mivel pedig a vallástanítás nem más, mint az egy-
háznak az Igéről szóló s a gyermekhez intézett bizonyásgátétele,
ezért ezt az anyagot mindig Isten Igéje magyarázatára kell fel-
használni az egyház hitvallása alapján. Ezért van ugyanazon anyag-
ban elhelyezve a bibliai anyag, a hitvallás egy-egy kérdése és
egy ének. Ez az egész nem három különböző anyagot tartalmaz,
hanem egy anyagot, amelynek a tanítása egységesen folyik. Mikor
tehát Madaras Endre azt írja, hogy a leckében egy központi gon-
dolatot akart megkeresni, de az el van abban nagyon rejtve, úgy,
hogy nem tudta megtalálni, akkor tulajdonképpen nem vette figye-
lembe, hogy az a központi gondolat nem valami rejtvényt gyanánt
van ott elrejtve, hanem az maga az az ige, vagy maga az a káté-
kérdés, ami oda is van nyomtatva, tehát nem kell külön keresni.
Az egész tudomány csak az, hogy pl. a IV. osztályban az első
leckét a Szentlélek kitöltéséről úgy tanítom s magyarázom, hogy
megmutatom a gyermekeknek, hogy az a Szentlélek töltetett ki,
akiről a könyvben közölt 23. kérdés szól így és így. Az énekvrs,
ami hozzá ki van jelölve, szintén erről a Szentlélekről szól. Nincs
itt semmi egyéb központi gondolat, semmi olyan, amit nem lehetne
meglátani, nem is kell ehhez több talentum, mint amennyi minden-
kinek van: olvasni tudni. Ugy, hogy ebben a tekintetben szükség-
telenül sok fejtörést okozott magának a vallástanító s épen ez
tette a munkáját nehezzé. Az történt tehát, hogy a vallástanító egy
egyszerű feladatot, aminek megoldásához nem kellett egyéb, mint
a lecke áttanulmányozása, készülés, valami bűvészi módszerrel akart
megoldani s mivel ez nem sikerült, a feladatot hibáztatta.'

Ugyanez a nehézség állott fenn az u. n. függelékekre nézve.
Ezek alatt azokat az egyháztörténeti anekdotákat, gondolatokat,
imádságokat érti Madaras Endre, amelyek az egyes lecek után
előfordulnak. Ezeknek a jelentősége és célja, hogy a gyermek ilyen
apró adomák, történetkéik útján megismerkedjék már az alsó négy
elemi osztályban az egyháztörténet egyes alakjaival s kapjon indí-
tást arra, hogy az egyház történetének milyen mély kapcsolata van
a bibliával, hogy ezt ennek a világosságában kell nézni. Hogy
ezekkel hogyan kell bánni, hogy ezeket semmiképen sem szabad
leckék gyanánt kihagyni stb., ezekre a „Hogyan tanítsunk vallást“

c. füzet 6. és 39. lapja felvilágosítást nyújt. Ha tehát ezeket valaki kihagyja lecke gyánánt, s nem mint elevenítő történeteket, mint felvehető gondolálfokat az órán használja fel, akkor saját magára vessen, ha magának bajt csinál, mert ezeknek nem ez a céljuk.

Bizonyos, hogy a jelenlegi anyag az osztatlan iskolák számára nagyon nagy. Már beszéltünk arról, hogy ma nagyobb ez az anyag, mint volt akkor, mikor könnyebb volt a helyzet a gyermekek iskolázását illetőleg. Viszont soha senki sem gondolt arra, hogy egy hét osztályú iskolában az 54 vallásórán 151 leckét végzünk el. Aki ezt így próbálta, annál a hiba nem a tantervben, vagy anyagban, hanem saját magában van. Mert az I—II. és III—IV. osztály anyagát változtatva használva, valamint az V—VI. osztályét is, az első két osztály leckéi száma 27, a III—IV. osztályé 25, a felső kettőé 34. Igaz, ez több, mint az 54 vallásóra, de ez az 24 óra nem úgy van kiszámítva, hogy az osztatlan iskolában az alsó négy és felső négy osztályokat együtt tanítjuk heti két órán. Felekezeti iskolában ez helytelen, ott legalább minden két osztálynak heti két órája kell, hogy legyen. Viszont bizonyos, hogy, mint előbb mondtuk, ez az anyag elsősorban nem is osztatlan, és főképen felekezeti iskolákra nézett. Hogy miért nem készült el az osztatlan és állami iskolák könyve, csökkentett anyaggal, az a kérdés most nem felelhető meg. Azok a vázlatok is, amelyekre Madaras Endre céloz, nem arra készültek, hogy egy órán két-három osztállyal foglalkozzam, hanem egy osztály tanításához s erre nézve meg is állapítja Madaras Endre, hogy eszerint a tanítást egy óra alatt el is végezte. Megjegyzendő még, hogy a tankönyv végén a kátékérdések összeállítása nem tekinthető külön anyagnak, sem külön leckének, hiszen itt a leckékben már megtanult kérdések vannak csak, a teljesség kedvéért és a kátéisméltés céljából összefoglalva. Mindenesetre csökkenteni kell az anyagot az osztatlan felekezeti és állami iskolák és a szörványok számára kiadandó új tankönyvekben. Viszont fenntartandó az az eredeti gondolat, amely a tankönyveket nemcsak iskolai használatra gondolja szükségesnek, hanem arra figyelmeztet, hogy azok alkalmasak legyenek arra is, hogy a gyermekek és szüleik otthon elővegyék s magánépülésre is felhasználják. Ez természetesen a vallástanító eljárásától, munkájától függ nagy részben.

Végül itt még egy dologra kell kitérnünk, amit Madaras Endre említ s ez a tankönyvek nyelvezete. Hogy „a biblia felséges, gyönyörű nyelvét kell itt használni“, azt a követelményt csak részben lehet megvalósítani, mert a legtöbb helyen a bibliai történet olyan hosszú, hogy azt a tankönyvben, különösen a maga archaikus formájában nem lehet közölni. Ezért szükséges volt és lesz is mindig a rövidítés, de viszont olyan bibliai helyek szó szerinti közlésével, amelyek jellegzetesek, mint pl. a keresztlő János prédikációja, a hegyi beszéd makarizmái stb. Ez így történt a jelen könyvekben is s ami esetleg a szövegben nehézkesség előfordul, az az újabb kiadásnál elenyészteszhető.

4. Nézzük meg most hogyan lehetne az itt megállapított szükségeknek megfelelni. A szükségek tehát a következők: 1. Az osztatlan iskolák, valamint nem református iskolák vallástani anyagának a többiekénél lényegesen rövidebb terjedelemben való megállapítása. 2. A Heidelbergi Kátének egy olyan kiadása, amely akár a kérdések számának még nagyobb csökkentésével, akár azok rövidítésével nem állítja a gyermeket olyan nagy feladat elé. Itt gondoskodni kell arról is, hogy a szórványokban lakó konfirmálók milyen kátéből tanuljanak. Ugyanide sorozandók azok a konfirmándusok, akik írni olvasni nem tudnak, akik tehát szintén nem taníthatók a konfirmációi kátéra. 3. Egy vezérkönyv kiadása a vallástanítók számára a tananyagra nézve s egy vezérkönyv, amely a káté magyarázatát tartalmazza.

Nem hagyható figyelmen kívül az, hogy ezek megoldásánál egyuttal védekezni kell azonban az ellen is, hogy az osztatlan iskoláknak készült könyv, vagy a szórványoknak készült káté ne használtassék másutt csak ott, ahol ennél többet nem lehet tanítani. Nagy veszedelem lenne, ha az anyagcsökkentés és könyvbités akciójának az lenne a vége, hogy a vallástani anyag, mint a legkönnyebb, mint amit tanulni nem is kell, mint amelyik egyáltalában nem is fontos, a legutolsó helyet foglalná el az iskolában és a vallástanító szemében is. E kísértés ellen csak a lekipásztorok komolysága, az, hogy nem fogják a dolog könnyebb végét s hogy igyekeznek nemcsak annyit végezni, amennyit éppen kötelesek, hanem a legtöbbet végeztetni a gyermekkel is, amennyit el tud végezni, az egyetlen védelem. Minél kevesebbá tesszük az anyagot, minél könnyebbé a tanulást, annál kevesebbet fog végezni és tanulni a gyermek maga is és annál mellékesebb lesz számára az egész vallástanulás. Ez pedig senkinek a célja nem lehet.

A tananyag kérdésében elég könnyű a megoldás. Megtartva a fent már ismertetett elveket, itt az a teendő, kiválogatni azokat a részeket a jelenlegi anyagból, amelyek a teljesség szempontjából szükségesek s amelyek viszont megfelelnek annak az időnek, amit egy osztatlan iskolában a vallástanításra számítani lehet. Mindenesetre számítani kell arra, hogy váltakozó módon kell a kérdést megoldani, vagyis mindig két osztály tanuljon együtt, egyik évben az egyik, másik évben a másik osztály anyagát s így két osztályra heti egy, évente 24 óra számítandó, ami 15—18 leckének felel meg. Meg kell tartani a kátékérdések beosztásának gondolatát, természetesen redukálva azokat. Hasonlóképpen megtartandó az énekbeosztás is.

Nagyobb kérdés a káté kérdése. Mi már lehetetlen arról beszélni, hogy egyházunknak azt a hitvallását, amelyet mint hitvallási alapot az új egyházi törvénytervezet is beiktatott, töröljük a vallástanításból és visszatérjünk bármilyen, más kátéra. El kell ismerni viszont, hogy maga ez a káté nem elsősorban a gyermekek használatára készült, noha az is bebizonyítható tény, hogy egyházunkban évszázadig használták ilyen gyanánt és pedig olyan idő-

ben, mikor még kevesebben tudtak olvasni és írni a református gyermekek közül, mint most s mikor a pedagógia újabb, a tanítást és tanulást könnyebbé tevő eljárásai még ismeretlenek voltak.

A jelenlegi konfirmációi káté megpróbálta megoldani azt a kérdést, hogyan lehetne a kátéból a legfontosabb és legdöntőbb kérdéseket felvenni s így a káté anyagát könnyebbé tenni. Magának a káténak megrövidítése vagy egyes kérdések elhagyása mégis sokféle nehézséggel jár. A kérdések megrövidítésénél azzal a nehézséggel kell szembenállanunk, hogy éppen azok maradnak ki a kérdésből, amelyek azt személyes vonatkozásba hozzák a gyermekkel. Pl. ha az 1. kérdést vesszük, maga a kérdés lényege tulajdonképpen sokkal rövidebbre összefogható volna, viszont azonban az a kérdés, hogy — mikor a szöveg arról beszél, hogy Krisztus engem úgy megőriz, hogy Isten akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le a fejemről, hogy a Szentlélek szív szerint hajlandóvá és készvé tesz arra, hogy Krisztusnak éljek, — ezen mondatok kihagyásával nem fosztjuk-e meg a kátét éppen a személyes jellegétől s nem többet jelent-e ez a két mondat, mint sok magyarázat? Nagyon meggondolandó tehát, hogy az esetleges rövidítéssel nem többet veszítünk-e, mint nyerünk. Azután a kérdések számát csökkentjük, magától értetődőleg azokat a kérdéseket kell felvennünk, amelyek legáltalánosabbak. Pl. ki kell hagynunk az urvacsoráról szóló részből éppen azokat a kérdéseket, amelyek a más egyházak urvacsorai felfogását tárgyalják. Viszont éppen ezek a kérdések azok, amelyek a gyermek előtt az urvacsoratan különbözőségét öntudatosá teszik, tehát amelyek legszükségesebbek. A káté stílusának egyszerűsítése kérdése is elméletben sokkal könnyebb, mint annak gyakorlati keresztülvitele, mert a nehezebb fogalmak feloldása csak hosszabb magyarázattal lehetséges, ami talán könnyebbé, de egyuttal hosszabbá s így nehezebben tanulhatóvá teszi a kátét. És igaz az is, amire Madaras Endre hivatkozik, mint a Makkai Sándor lakonikus válaszára: nem lehet mindig csak azt tanítani, amit a gyermek ért.

Az tehát, hogy a káté szövegét hogyan lehet megkönnyíteni, egyszerűsíteni, nemcsak a stílus-átírás kérdése, hanem vele súlyos theologiai meggondolások is járnak. A Káté rövidebb kiadásával többen próbálkoztak már. Egyik ilyen próbálkozás volt a Szenczi Molnár Alberté, akinek a Hanauban megjelent Károli-biblia függeléké gyanánt kiadott kátéját lapunk egyik következő számában közölni fogjuk.

A módszer kérdésénél bizonyos, hogy szükség van egy olyan vezérkönyvre, aminőt Madaras Endre kíván s szükség van a Heidelbergi Káténak egy magyarázatára is. Az utóbbi egy theologiai magyarázat, tehát nem vezérkönyv formájában, hogy ígéhirdetésnél, bibliaóra vezetésénél is használható legyen, már készül.

Ilyen módon talán lehetséges lesz megoldani, ha nem is az összes nehézségeket, de legalább azokat, amelyek legfellelőbbek és amelyek egyáltalában megoldhatók. Sohasem számíthatunk azon-

ban arra, hogy olyan tankönyv vagy vezérkönyv legyen készíthető, amely a tanítás összes kérdéseit megoldva, azt könnyű feladattá tegye. Minden ilyen kísérlet azzal járna, hogy a gyermekjátékká tett tanítás nem lenne tovább tanítás, hanem valamt olyan gépies munka, amelyből épen az hiányoznék, ami a vallástanítás célja: az Ige hirdetése a gyermekeknek. I. L.

Egyháztörténeti pályázat.

Az IFJÚ ERDÉLY pályázatot hirdet egy „Élő könyvek” sorozatban kiadandó egyháztörténeti munka megírására. A pályázat feltételei a következők:

1. A pályázat címe: *„A református világ-egyház története”*. A kálvini reformáció kialakulásának, a Presbiteri Világszövetségbe tömörült református egyházak történetének, mai életének, helyzetének, lélekszámának megírása a feladat. Azok a protestáns egyházak, amelyek a szövetségen kívül állanak, de hitvallásukban, vagy szervezetükben kálvini hatásokat mutatnak fel, csak megemlítendők. Azokban az országokban, ahol a református egyháznak számosabb hive él, feltüntetendő az ország más felekezeteinek lélekszáma az ország lakosságához viszonyított arányszáma is.

2. A pályadíj 2500 Lei, mely csak abszolút becsű munkának adható ki. A pályadíj meg nem osztható.

3. Benyújtási határidő *1938 szeptember 15.*

4. A kiadási jog, minden ellenérték nélkül az „Ifjú Erdély” iratterjesztéséé.

5. A pályázat megírásánál főszempont az, hogy a könyv ifjúságunk és református népünk számára készül, valamint az is, hogy az „Élő könyvek” sorozatában jelenvén meg, egy-egy országos egyházzól 6—8 nyomtatott oldalnál több nem írható.

6. A beérkező pályamunkák bírálatát október 31-én fogja a bíráló bizottság közzétenni.

Megjelent!

Megjelent!

JOH. VAL. ANDREĂ:

Az Ur Jámbor szolgálja

cimű, 1619-ben megjelent, a lekipásztori élet és hivatás felfogására vonatkozó verses műve *Dr. Makkal Sándor* művészi fordításában

DR. IMRE LAJOS:

Hivatás és élet.

Ez a nagy hittel és hivatással megirt, harminchat tanulmányt, prédikációt és előadást tartalmazó könyv nem hiányozhatik senkinek az asztaláról, aki a modern hitélet kérdéseivel foglalkozik, de egyben azoknak könyvtárából sem, akik vezérlő erőt akarnak meríteni maguknak az élet útvesztőjéhez.

Ára 150 Lei. A pénz előzetes beküldése mellett portómentesen küldi a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Könyvosztálya, Cluj, Strada Baron L. Pop 5.

LÁSZLÓ DEZSŐ:

Az anyaszentegyház élete és szolgálata

A kb. 180 oldalas könyv tartalmazni fogja: 1. Theológiai alapvetés. 2. Az egyházzól. 3. Az egyház munkáiról (az igehirdetés, szeretetszolgálat, egyházi fejelemzés, egyházkormányzás, az egyház theológiai munkája). 4. Az egyház munkásairól. 5. A gyakorlati theológia alapkérdései. — Előfizetési ára az összeg előzetes beküldése esetén 90 Lei. Utánvétellel sokkal drágább.

Kagawa

a nagy japán keresztyén. Irta: Imre Lajos. Ára 8 Lei.

Moody Dwight

Mozaikok egy világmiszionárius életéből. Irta: Dr. Horváth Jenő.
Ára 6 Lei.

Uram taníts minket imádkozni

Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 5 Lei.

DR. NAGY GÉZA:

Akik kösziklára építettek.

Ára 150 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

A csendes óra és családi áhitat könyve

az 1938. évre

A minden napra szóló igemagyarázatokat és imádságokat református népünk minden rétege használhatja.

A 380 oldalas könyv ára izléses kiállításban 28 Lei.

Leszakíthatós bibliai tömbnaptár

az 1938. évre. — A minden napra igemagyarázatot, imádságot és éneket tartalmazó tömbnaptár falra akasztható, vagy íróasztalra állítható, művészi kivitelű kemény hátlappal 48 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: **200 Lei.**

A zarándok útja

Írta: BUNYAN JÁNOS. Fordította: SZABADI BÉLA.

Olcsó népies kiadás. — Ára 25 Lei.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L.

A mi dalaink

ifjúsági daloskönyv második bővített kiadása. Ára 15 Lei.

Egész ember

Írta: Ivar Saeter. Fordította: Szigethy Béla. — Ára: 30 Lei.

Mit cselekedjem?

Legújabb „Élőkönyv“. A szolgálati munka vezérfonala.

Írta: László Dezső. — Ára: 16 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú“ kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.